CULTURA

MAANDBLAD VAN HET CULTUREEL CENTRUM ARUBA

JAARGANG 4 — NOVEMBER-DECEMBER 1957 — No. 8 en 9

Druk: GENERAL PRINTING — Redactie: J. J. STAM

Maria die soude naar Bethlehem Gaen

Maria die soude naer Bethlehem gaen,
Kersavond voor den noenen;
Sint Joseph die soude met haer gaen,
Om haer den weg te toenen.

Het hagelde, het sneeuwde, het mieker soo koud,
De rijm lag op de daken;
Sint Joseph tegen Maria sprak:
'Och Heere, wat sullen wij maken?'

Maria die sei: 'Ick sijn er soo moe,
laet ons een weinigh rusten.'
— 'Laet ons nogh een weinigh verder gaen,
aen een huiseken sullen wij rusten'.

Sij kwamen een weinigh verder gegaen,
tot aen een boeresche ure.
't Is daer waer Heer Jesus gheboren was,
en daer sloten noch vensters. noch deuren.

Die osse ende ooc dat eselkijn
en conden niet ghespreken:
doe Jesus in der cribben lach,
doe lieten si haer eten.

Die osse ende ooc dat eselkijn
die dreven daer grote feeste,
doe Jesus in der cribben lach
tusschen tween stommen beesten.

Die osse ende ooc dat eselkijn
die dreven daer groten wonder,
doe Jesus in der cribben lach
in cranken doecken ghewonden.

O et o et gloria!
dat soetste van der minnen!
dat is Jesus, Marien soon!
God laten ons ghewinnen!

Dichter onbekend

Tweespraak

Waarom waren het herders
Die hun kudde en veld
Verlieten toen de boodschap
In Bethlehem werd verteld?

Omdat er een Lam
En een Herder kwam.

Waarom waren het visschers
Die van schip en net
Werden weggeroepen
Bij 't meer van Genesareth?

Omdat Hij een Visch
En een Visscher is.

Weet jij waarom de krijgsknecht
Bloem en blad afrukt
En een kroon van stelen
Op 't droevig voorhoofd drukt?

O Roos zonder doorn
Uit doornen geboren!

Ach, dat Hem de vijand
Kende met een kus,
En dat Hij zijn vrienden
Vreemd bleef tot Emmaüs?

Ach, waren dat wij niet?
Ach, ik niet? ach, jij niet?

M. Nijhoff (1894-1953)

MEVR. TRUDY VISSER-SPIT TRAD OP VOOR DE KUNSTKRING

Het is ongetwijfeld juist geweest van de Kunstkring, deze voordrachtskunstenares in de gelegenheid te stellen voor het Arubaanse publiek op te treden. Dat ongeveer honderd aanwezingen dit op hoge prijs stelden, was misschien teleurstellend, maar wij moeten niet vergeten, dat het pad van deze vereniging niet over rozen gaat.

Mevrouw Visser-Spit bracht een programma, dat het beluisteren meer dan waard was en dat bestond uit werkjes van meer ernstige aard en van het luchtiger genre. Jammer was het daarom, dat in een van onze kranten een verslag werd opgenomen, dat op zijn minst misleidend was. Men kan fulmineren tegen een gebouw of de sfeer ervan, tegen een in cellophaan verpakt bloemstuk, maar daarmede is de zaak niet afgedaan. Daarnaast was deze ontboezeming wellicht mede oorzaak van het gering aantal belangstellenden in San Nicolas. Het is altijd al moeilijk geweest in deze plaats voldoende belangstelling te trekken voor goede programma's, en dergelijke verslagen zullen deze belangstelling zeker niet bevorderen.

Dat Mevr. Visser-Spit ons iets te zeggen had, bleek verder overduidelijk uit de diepe stilte, die heerste bij de voorstellingen voor de jeugd in schoolverband. Daar genoten meer dan 500 kinderen van de rijke gaven van deze artiste.

ARUBAANS CULTUREEL LEVEN

De kunstkring kan nu het einde van 1957 nadert, terugzien op een rijk gevarieerde reeks van avonden, die op een hoog artistiek peil stonden. Hoogtepunten in dit jaar waren wel het optreden van het duo Fuchs-Balsam, van de jonge sopraan Nell Hall en het Hongaars Strijkkwartet, dat door het geven van twee concerten het verliessaldo van de vereniging beperkte tot slechts 30% van de totale kosten. Een record. Dat we ons slechts tot dit drietal beperken, houdt niet in, dat de overige voorstellingen en concerten van veel minder gehalte waren. Zeer waarschijnlijk zullen anderen betere herinneringen bewaren aan artisten als Odnoposoff, het duo Rabosky of wie dan ook. Hoofdzaak is, dat de Kunstkring getoond heeft, dat het met de hulp van een toegewijd publiek mogelijk is een aantal prominente artisten naar ons eiland te brengen. We hebben deze culturele manifestaties zo broodnodig, willen we niet terugvallen op het vlak van zuiver zakelijke interessen. We leven nu eenmaal niet van brood alleen, doch hebben ook de „spelen" nodig en dan liefst op een heel wat hoger niveau dan eertijds de Romeinen.

Ook in 1958 wil de Kunstkring verder gaan met het brengen van artisten en kunstenaars van naam. Zo is er een vrij grote kans, dat reeds in januari het officiële Franse balletgezelschap van Parijs op Aruba zal opgetreden. Andere pijlen op de boog van de Kunstkring zijn: een vioolrecital van de heer Ad Stenzen, een pianoavond te geven door de zeer geroemde Eric Landerer en een concert van het Arubaans Orkest, dat zich heeft verzekerd van de steun van de heer Stenzen, die als violist van het Nederlands Kamerorkest zeker zijn ervaringen zal aanwenden tot verhoging van het strijkersgehalte van ons orkest.

Radio Kelkhoom brengt ons sinds kort het optreden van een kinderkoor onder leiding van de heer Stenzen. Deze uitzendingen zijn in hoofdzaak live-recordings, omdat zij de luisteraar een indruk geven van het werken met een aantal kinderen tijdens de zangles voor de radio.

De heer Bongers brengt dat jaar met zijn meisjeskoor een aantal kerstconcerten in verschillende kerken, waarvoor van de zijde van de bevolking wel de nodige belangstelling zal zijn. Wat deze heer Bongers presteert, is afgezien van het muzikaal resultaat, van buitengewoon groot belang voor de gemeenschap.

Kunt U zich indenken wat het betekent, als meer dan 80 meisjes enkele avonden per week van de straat gehouden worden en daarnaast door de zang, indrukken meekrijgen, die zullen blijven doorwerken, hun leven lang. Hier wordt niet alleen op cultureel terrein gewerkt, maar daarnaast neemt de heer Bongers een behoorlijk aandeel in de sociale vorming. Dat hij daarbij de onmisbare steun geniet

van een aantal toegewijde medewerkers, kan slechts tot vreugde stemmen. Wij wensen koor en leider, ondanks diverse moeilijkheden bij de voorbereidingen, een groot succes toe en hopen dat deze uitvoeringen zullen bijdragen tot de culturele vorming van onze bevolking.

Het Arubaans orkest bereidt zich voor op het a.s. concert en studeert met élan en ware musiceervreugde op een programma van hoofdzakelijk 18de-eeuwse werken van componisten als Gossec, Pleyel en anderen. Na enkele maanden van slap repetitiebezoek is de belangstelling de laatste weken weer dermate vergroot, dat het geen twijfel lijdt, of ook deze keer zal het orkest met een goed verzorgd programma voor de dag komen. Dat ook de toekomst van ons orkest verzekerd is, blijkt wel uit het feit, dat de onlangs uitgekomen vioolleraar reeds thans een groot aantal leerlingen heeft, waarover iedere rechtgeaarde liefhebber van orkestmuziek zich alleen maar kan verheugen.

Verheugend was ook de belangstelling van Aruba's prominente componisten en uitvoerders van deze muziek voor de prijsvraag, uitgeschreven door de Wereldomroep in Hilversum. Naar het zich laat aanzien, kan zeker een behoorlijk aantal inzendingen verwacht worden. Padu Lampe, Rufo Wever, Tico Arends e.a. zullen straks Aruba's naam hooghouden en hun bijdrage leveren tot het uitdragen van oorpronkelijk Antilliaanse muziek.

Tenslotte nog dit, lezer(es). Hebt U zich reeds opgegeven als lid van de Arubaanse Kunstkring? Deze vereniging heeft Uw steun en belangstelling beslist nodig, wil zij in staat zijn verder te werken. Wij willen U niet vervelen met cijfers, maar misschien zegt het U toch wel iets, als wij U verklappen, dat er ieder jaar gemiddeld 3000 gulden bij moet, wil deze belangrijke vereniging U en ons een serie aantrekkelijke concerten bieden. Natuurlijk zal deze toestand op den duur leiden tot het einde van deze vereniging, tenzij . . . we ons allen achter de Kunstkring scharen en ons steentje willen bijdragen. Aarzelt niet langer, geef U nog vandaag op. Een telefoontje aan een van de bestuursleden is voldoende. Het lidmaatschap bedraagt *f.* 10,— per persoon, *f.* 15,— per echtpaar. En voor de aanbrenger van tien nieuwe leden is er waarschijnlijk nog wel een vrijkaart over. Het kan best zijn, dat U voor het pianoconcert van mijnheer X geen belangstelling hebt, maar Uw wegblijven kan tot gevolg hebben, dat het door U verlangde vioolconcert niet kan doorgaan. Wacht niet tot over drie maanden, volgt het voorbeeld van een tiental, dat reeds voorging. Uit naam van de Kunstkring hartelijk dank voor Uw hulp.

j.s.

De Herders

Omdat eenvoudigen verstaan
Wat door geen ingewikkeld zoeken
Noch lezen in geleerde boeken
Begrepen wordt of nagegaan.

Zijn herders toen in Uwen stal
Geknield en hebben U aanbeden.
Dit is tweeduizend jaar geleden
En nog weet elk het overal.

Geen mensch heeft ooit hun naam gemeld,
De rest van hun onschuldig leven
Is door geen wetenschap beschreven,
Wordt slechts aan kinderen verteld.

Anton van Duinkerken (geb. 1903)

Annunciatie

Gabriël, engel, dien God naar Nazareth zond,
die, sneller dan het licht reizend, Maria vond,
heeft zich geheel gebogen voor die kleine Maagd
en, spraakloos blijvend, achter zich een woord gevraagd.

Want achter kwamen, stonden en negen met hem
— hij was de heraut voor die stoet, hun aller stem —
Engelen, Serafijnen, Cherubijnen, Tronen,
heel het witte hof, aan het einde de drie Personen,

zingend, een eeuwig vleugelend lied, een lied,
of het nooit meer stillen kon. Hij, één stem, begon
— zwijgen rondom, waarin zijn woord onzeker stond
als in zwaar stormen een dun en hulpeloos riet,
als een kleine figuur, die in een afgrond ziet.

Eerste hulploze woorden. Toen groeide zijn stem;
hevig, tot bijna fluisteren, heeft hij gezegd.
Een groote, volkomen stilte viel over hem
als over gansch het heelal. Hij neeg tot den grond,
heel het hof en de Drie negen mee tot den grond
en wachtten, diep gebogen, op Maria's mond.

Maar toen Maria, zacht en vast, ja heeft gezegd,
heeft zich de Tweede der Drie in haar schoot gehecht.
De stoet heeft zich diep, diep gebogen. Toen opgetogen
herrijzend, keerend, het lied hervat, een toon hoger.

Gerard Wijdeveld (geb. 1905)

RADIO-PROGRAMMA
VAN HET C. C. A.
26 dec. 1957 tot 23 jan. 1958

26 dec: Kerstverhaal: Het Kerstfeest der Dwazen. verteld door Mevr. Trude Visser-Spit.
Kerstliederen, gezongen door Engelse Koren.

29 dec: Het Mexicaans Madrigaalkoor.
Mexicaanse Liederen
Mozart: Hoorneoncert in Es.
Fagotconcert in Bes.
Berlioz: Te Deum.

2 jan: Operettefragmenten uit:
Die Czardasfürstin van E. Kalman.
en
Der Zarewitsch van Fr. Léhar.
De tenor Walter Anton Dotzer zingt Weense Liederen.
Walsen van Robert Stolz.

Hector Berlioz

5 jan: Causerie door de Heer Chr. Westrate
Kerstliederen, gezongen door Engelse koren.
Schubert: Symphonie No. 3 in D.
Vioolmuziek: Zino Francescatti (Beethoven).

9 jan: Lichte muziek afgewisseld met Franse Chansons.

C. Saint-Saëns

12 jan: Opera: Don Giovanni van Mozart.
Eerste Deel.

16 jan: Don Giovanni van Mozart. Tweede Deel.
Pianomuziek. (Beethoven).

19 jan: Causerie door de Heer Chr. Westrate.
Het Mexicaan Madrigaalkoor zingt Spaanse Liederen.
Albeniz: Iberia-suite.
Saint-Saëns: Pianoconcert No. 3 in Bes.

23 jan. Operetteklanken:
Muziek van Paul Abraham en Fr. Léhar.
Daarna: Walsen van Robert Stolz.

☆

Frans Léhar

VIER ZILVEREN ANJERS VOOR ONVERPLICHTE CULTURELE ARBEID

Prins Bernhard onderscheidde cultuurdragers

Museum-bouwers geëerd door Prins Bernhardfonds

„Tua res agitur" — „Het gaat om uw zaak" is de lijfspreuk van het Prins Bernhardfonds, waarvan de Prins der Nederlanden regent is. Tijdens de tweede wereldoorlog werd dit fonds ter nagedachtenis van een Nederlandse held gesticht. De beschikbare bedragen werden ten nutte gemaakt voor de aanschaffing van militaire uitrusting en wapentuig als bijdrage van Nederlanders in den vreemde in de geallieerde strijd tegen de bezetter. Na de bevrijding kon het fonds zich echter dienstbaar maken aan vreedzamer doeleinden het herstel en behoud van de Nederlandse cultuur in de wijdste betekenis van het woord. De naam en de traditie bleven echter. En aan het Prins Bernhardfonds bleef het embleem verbonden van de witte anjer, die de Prins steeds in het knoopsgat draagt als hij in burger gekleed is. Vandaar, dat de jaarlijkse inzameling op straat en bij huis-aan-huis-collectes „Anjer-actie" wordt genoemd en dat de provinciale fondsen de naam van Anjer-fondsen drage.

De waardevolste anjers van het Prins Bernhardfonds zijn de draagmedailles in de vorm van een Zilveren Anjer, waarmee de Prins jaarlijks Nederlanders of buitenlanders eert, die zich door onverplichte arbeid zeer grote verdiensten hebben verworven voor de Nederlandse cultuur. Voor de achtste keer heeft Prins Bernhard eind juni tijdens een plechtigheid in de bestuurskamer van de Nederlandse Handelmaatschappij te Amsterdam vier Zilveren Anjers uitgereikt aan een vrouw en drie mannen, wier arbeid vooral in het teken stond van het behoud van Nederlandse culturele schatten. Deze plechtigheid vormt een jaarlijks hoogtepunt in het openbare optreden van het Prins Bernhardfonds, dat in het dagelijks leven vooral geoccupeerd is met subsidieverleningen aan cultuurbeoefenaars — van schrijvers tot harmoniekorpsen — of met andere activiteiten de Nijhoff-vertaalpijs, kunstopdrachten rond de Olympische Spelen, cultuur-sociologische onderzoekingen en publicaties en fondsenwerving, gecoördineerd door Drs. J. Henrick Mulder, wethouder voor kunstzaken van de gemeente Nieuwer-Amstel en algemeen-secretaris van het Fonds.

Uitvoerig is Prins Bernhard bij de jongste Anjer-uitreiking ingegaan op de verhouding tussen behoud en vooruitgang in de ontwikkeling van een nationale cultuur. „Voortdurend overweegt men en bereidt men vóór vernieuwing, verandering en vooruitgang. In die mate zelfs, dat de ergste critiek, die men tegenwoordig kan vernemen, die is, dat men niet „progressief" genoeg is." „Als we ons nu tot de cultuur zelf en met name tot de kunst wenden, dan zien we dat in artistieke zin de progressiviteit waarlijk niet ontbreekt. Integendeel, die kunst heeft een sterk „avant-gardo"-karakter. Denken wij maar aan het non-figuratieve schilderij, de abstracte plastiek, de electronische muziek, het experimentele gedicht. Er is dus blijkbaar ee verschil in progressiviteit tussen kunst en maatschapp De mens van onze tijd is nog ver van de volledige aa vaarding van de genoemde vormen van hedendaagse kunst. Dit tegelijkertijd aanwezig zijn van vooruitgang en behoud is niet nieuw". De Prins memoreerde in dit verband de achttiende eeuw als de eeuw van het beginnende streven naar vooruitgang en vervolmaking. „Maar diezelfde eeuw gaf het begin te zien van het typische verschijnsel, dat wij museum noemen". Wij zien tot in onze tijd, aldus Prins Bernhard, naast alle vernieuwing en vooruitgang, aantal en omvang der musea en daarmee vergelijkbare instellingen regelmatig groeien. Een nieuw aanwijzing misschien dat er tussen vooruitgang en behoud een sterke band bestaat, dat zij elkaars tegengestelden zijn, maar niettemin verbonden. De ontwikkeling van de musea bewijst dit alles heel duidelijk. De belangrijkste musea immers zijn de laatste decennia geëvolueerd van plaatsen van bewaring, bescherming en studie voor een kleine kring, tot levende sociale instellingen voor miljoenen geworden. Typerend is dat de Unesco in 1956 een grootse propaganda voor het museum op touw zette. Behoud, concludeerde de Prins, is, mits goed gebruikt, een der basisvoorwaarden voor een goed gerichte vooruitgang.

Deze inleiding vestigde het plan, waarop de Anjer-uitreiking 1957 zich zou bewegen. En inderdaad traden personen naar voren, in wier werk de door Prins Bernhard geuite gedachte treffend wordt gedemonstreerd. Telkenjare — al zeven keer zijn vier of vijf personen met Zilveren Anjers geëerd die zich onverplicht verdiensten hebben verworven voor de Nederlandse cultuur en de cultuur der Rijksdelen — valt het op, hoe indringend het culturele werk is, dat jaarlijks wordt onderscheiden. Wij hebben de Anjer-uitreiking elk jaar bijgewoond en onze gedachten gingen even terug naar de mannen en vrouwen, die voorheen voor de Prins stonden aangetreden om de onderscheiding in ontvangst te nemen. Zij vertegenwoordigden, om een greep te doen, het Shakespeare-dorp Diever, de Passiespelen van Tegelen, het wereldmuziekconcours te Kerkrade, de „Encyclopaedie der Karaiben" van pater Ahlbrinck in Paramaribo, de instandhouding van de verzameling — Van Gogh — kortom een veelzijdig geheel van initiatieven tot nieuwe culturele arbeid en vasthoudendheid

in het behoud van kunstschatten. Dit jaar waren het vooral de in de goede zin des woords behoudenden, die naar voren kwamen.

De eerste onderscheidene was de heer Joh. M. Coffeng, begeleid door de paranymfen Dr. R. van Luttervelt en Dr. H. de Leeuwe, toneelhistorieus, beiden lid van de vereniging "Het Toneelmuseum". De naam van de heer Coffeng is ten nauwste met het Amsterdamse Toneelmuseum verbonden. Hij kreeg de Anjer wegens „de zeer bijzondere prestatie om geheel alleen en met grote persoonlijke offers in tijd en geld in rond tien jaren van stugge, liefdevolle arbeid de uitgebreide verzameling van de stichting „Het Toneelmuseum" op voortreffelijke wijze te ordenen en deze collectie bovendien belangrijk aan te vullen, waardoor voor de wetenschap en de voorlichting en de opvoeding van het publiek een rijke bron van documentatie toegankelijk is geworden". Na voorlezing van deze mutatie, sprak Prins Bernhard de onderscheidene toe, een kenschets gevend van de betekenis van het toneelmuseum. Als bij het toneel het doek is gevallen, is alleen de geschreven tekst van het spel nog over. Voor de historie is men aangewezen op notities en curiosa. In landen waar de toneelcultuur al lang een grote plaats inneemt, wordt dit alles zorgvuldig bewaard. Regieboeken met hun notities van falen en succes, platen van decors en costuums, gegevens over stukken, theaters, toegangsprijzen, programma's — zij allen worden voor studiedoeleinden overzichtelijk gerangschikt. Belangrijke verzamelingen bestaan in Milaan en Wenen, in Stockholm en Kopenhagen. Bij deze steden kan nu ook Amsterdam genoemd worden. Toen in 1925 de toneelverzameling-Hartkamp door een comité werd aangekocht begon een tocht van zolder naar zolder. De heer Coffeng heeft een grootse prestatie verricht door het Toneelmuseum ten goede te leiden naar de tijd — die niet zo ver meer lijkt — dat Amsterdam, de stad waar voor het eerst in Nederland een schouwburg werd gebouwd, een volwaardig, rijk en behoorlijk geoutilleerd en gehuisvest toneelmuseum zal hebben.

Vergezeld door ir. J. W. Hudig en D. Buurman trad volgens naar voren Mr. S. Baron van Heemstra, sinds 1928 voorzitter van de stichting „Het Gelders Landschap", die de Zilveren Anjers uit handen van Prins Bernhard ontving wegens zijn zeer grote verdiensten voor het behoud van natuurschoon en recreatieruimte in de provincie Gelderland. Hoezeer dit nodig is, liet Prins Bernhard blijken uit de cijfers. In het dichtbevolkte Nederland beschikt men aan recreatieruimte per persoon over nog geen 500 vierkante meter tegenover België 900, Duitsland 2100, Frankrijk 4300 en Zwitserland 4500 vierkante meter. Vandaar het grote belang van stichtingen als „Het Gelders Landschap" — speciale behoedster van de Veluwe, die tot de meest bezochte recreatiegebieden van Nederland behoort — welke al dertig jaren geleden met voortuitziende blik het natuurschoon begonnen veilig te stellen. De stichting bezit thans 2800 hectare natuurschoon te algemenen nutte, — vooral door het werk van baron van Heemstra.

Z. K. H. PRINS BERNHARD

Prof. Dr. J. van der Poel te Rotterdam, D. Lunsingh Scheurleer en Dr. J. M. G. van der Poel, kreeg een Zilveren Anjer voor zijn activiteiten rond de stichting „Het Nederlands Belastingmuseum". „Uit ervaring weten wij", aldus Prins Bernhard, dat velen onzer bij het enkele woord "belastingen" reeds volstrekt afwijzend reageren. Als wij niet aan die instinctieve drang zouden toegeven, zouden wij er misschien meer toe komen het belastingmuseum te bezoeken. Dan zou een wereld voor ons opengaan. Het is van grote waarde, dat U de ontwikkeling der belastingen hebt geconserveerd, want zij mag naast andere, misschien plezieriger bewijzen van onze historische groei, niet ontbreken". Ook het belastingmuseum heeft zelf... geldgebrek — zozeer zelfs, dat de kostbare collecties, waaronder een verzameling unieke belastingzegels, niet is verzekerd. Dat kan zo niet blijven, vond de Prins. „Als ik dat zeg, rijst natuurlijk direct de vraag uit het bekende liedje, dat de titel draagt: „Wie zal dat betalem?" Het antwoord ware misschien te vinden in de titel van een personeelsblad van een onzer Ministeries. Die titel luidt: „Wij van Financiën!"

Tot slot werd met een Zilveren Anjer onderscheiden een Amerikaanse vrouw, mevrouw A. Singer-Brugh — zij kon zelf wegens ziekte niet de onderscheiding in ontvangst nemen — die een belangrijke schenking aan het Nederlandse volk heeft gedaan in de vorm van de Singer Memorial Foundation (museum met concertzaal en landgoed) in Laren, het kunstenaarsdorp in het Gooi. Hiermee heeft mevrouw Singer het culturele werk van wijlen haar echtgenoot, een

maecenas uit een Amerikaanse industriële familie, bekroond en voltooid. „De Bijbel leert ons", aldus Prins Bernhard, „dat wij allen slechts rentmeesters zijn over al hetgeen ons in dit leven ter beschikking is gesteld. Wanneer wij naar het leven van het echtpaar Singer zien, dan kunnen wij zonder voorbehoud zeggen, dat beiden uitstekende rentmeesters zijn geweest.. In de kring van Larense kunstenaars en ver daar omheen werd de naam van het echtpaar Singer een begrip voor daadwerkelijk medeleven. Niet alleen met de gebouwen van het Singer-museum is Laren verrijkt, maar ook met de prachtige collectie schilderijen, in de loop der jaren door het echtpaar Singer verzameld". De burgemeester van Laren, de heer N. van der Ven, die met de schilder J. Dooyewaard als paranymf was opgetreden, nam de Zilveren Anjer namens mevrouw Singer in ontvangst.

Hiermee kwam het eind aan een plechtigheid, die elk jaar opnieuw de betekenis van de cultuur in de beste zin des woords en het belangrijke werk van het Prins Bernhardfonds illustreert. Een plechtigheid ook, die het vredesdoel onderstreept van een fonds dat in de oorlog in Curaçao werd opgericht en met 21 miljoen gulden de geallieerde oorlogvoering steunde en dat later zijn talrijke vertakkingen vond — zoals de Prins Bernhardfondsen voor Suriname en de Nederlandse Antillen — naar veelzijdige culturele arbeid. Gesteund door het bij een demonstratie in de oorlog zinrijk geworden symbool van de witte anjer, de lievelingsbloem van prins Bernhard.

H. W. de Witte

☆

HET BALLET DE FRANCE TREEDT OP OP ARUBA

De kranten hebben het ons al gemeld, reeds nu is de komst van dit ballet het gesprek van de dag. Inderdaad staat de minnaars van goed ballet iets speciaals te wachten. Wat we niet voor mogelijk gehouden hadden, gaat binnenkort werkelijkheid worden. Het officiële Ballet de France komt naar Aruba. Een unieke gelegenheid, die niemand zich gaarne zal laten voorbijgaan.

En U kunt er van verzekerd zijn, dat De Veer Theater uitverkocht is. Reeds nu vraagt men naar kaarten. Wacht niet langer. Haast U en voorziet U tijdig van goede plaatsen. En... maakt gebruik van het grote voordeel van een lidmaatschap van de Arubaanse Kunstkring. Alleen al op deze avond scheelt U dat meer dan het vierde deel op de toegangsprijs. En er komt nog meer. Reeds thans staat het vast, dat na deze balletvoorstelling nog drie avonden gegeven zullen worden. En dat binnen twee maanden. Bovendien heeft de Kunstkring nog meer pijlen op haar boog. De Kunstkring blijft voortdurend attent en streeft er naar het beste te brengen. Steunt deze vereniging in Uw eigen voordeel. Uw lidmaatschap betekent betere artisten en gezelschappen. Meer Cultuur op ons eiland. Meer artistiek hoogstaande avonden voor U en de Uwen.

Begin 1958 goed, begin dit jaar met een lidmaatschap van de Arubaanse Kunstkring.

S.

VAN DE REDACTIE

Nog enkele dagen resten ons en dan zal ook 1957 zijn heengegaan. Voor het C.C.A. is het afgelopen jaar zeer belangrijke geweest, vooral omdat een begin gemaakt werd met de bouw van ons eigen „home". Het nieuwe jaar zal ons de opening van het C.C.A.-gebouw brengen, een gebeurtenis van zeer grote betekenis voor Aruba in het algemeen en voor de Afdelingen in het bijzonder. Als de voortekenen niet bedriegen, zal 1958 voor ons Cultureel Centrum een jaar worden, waarin we voorlopig een kroon op het werk van de afgelopen jaren kunnen zetten. Hoeveel wensen zullen niet in vervulling gaan met de openstelling van ons gebouw? Voor hoeveel afdelingen betekent dit gebouw niet een afdoende oplossing voor de vele moeilijkheden van het ogenblik? Wij hopen slechts, dat de stagnatie van enige tijd terug geen nadelige gevolgen zal hebben voor het tijdschema, dat „gepland" is.

Aan alle medewerkers van Cultura onze hartelijke dank voor hun belangeloze medewerking. Mogen wij nog lang op deze pioniers kunnen rekenen. Aan lezeres(essen) en luisteraars onze dank voor hun belangstelling en de vaak bemoedigende bewijzen van die belangstelling.

En aan allen een zalig, gelukkig en voorspoedig 1958 gewenst met heel, heel veel culturele evenementen.

J.S.

HET BESTUUR VAN HET CULTUREEL CENTRUM ARUBA WENST HAAR ONDERAFDELINGEN, BESTUREN EN LEDEN, EEN VOORSPOEDIG EN GEZEGEND 1958.

VIATICUM

Nu luister, kind wat Maria deed
Die der menschen zoet en bitter weet; —
Hoe zij in een heilige Kerstnacht
Een kranke de laatste Teerspijs bracht:

Daar lag een man op een verre hoef,
Die man was krank tot de dood en droef,
Die vroeg met zijn mond en oogen groot
Almaar om Hemelsch Brood.

En een knaap die zijn honger niet verstond
Lei zijn handen op zijn open mond;
En als hij sliep of zijn oogen sloot
Nam de jongen weer zijn fluit en floot...

Maria, die als avondster waakt,
Had in haar kapel wat licht gemaakt;
Zij kwam met haar lamp naar het altaar gegaan
En stak twee gele kaarsen aan.

Zij sprak tot Sint Joseph: 'ik ga met Ons Heer',
Die legde zijn bloeiende lelie neer.
En met schone, bleeke handen nam
Maria het witte Lam.

Zij hield Het hoog aan haar rijke hart
Als die eerste nacht, toen zij moeder werd.
Zij sloeg er haar vlasblauwe mantel om dicht,
Sint Joseph droeg de bel en het licht.

Toen traden zij zonder eenig woord
Door de open tempelpoort:
De voornacht stond in vollen schijn
En blonk op dak en plein.

En plots in de stilte viel tel om tel
Het glazen geluid van de altaarschel,
De huizen rilden. — een kleine knaap
Riep 'moeder!' in zijn eerste slaap.

Een man stak zijn hoofd door het luik en vroeg:
Ons Heer ging voorbij — en wie Hem droeg?
En menschen kwamen, met kaarsen aan,
Op den drempel van hun woning staan.

Twee vrouwen volgden tot aan de brug,
Toen kwamen ze bleek terug;
En Maria, licht als een paradijs, dacht
Aan die eerste, verre winternacht.

Een lange weg, een lichte laan
En schuin in de hemel de wintermaan;
Een toren sloeg op een verre stad,
Een beekje ruischte, een molenrad.

Zij kwamen voorbij een oud kasteel,
Toen sprong het geluk haar als licht uit de keel,
Toen zong Maria met schoone stem
Het heil van Bethlehem:

Geloofd zij mijn Heer op deez' schoone reis,
Mijn bloed werd drank en mijn vleesch werd spijs;
Geloof zij mijn Heer in mijn schoot en lijf,
Geloofd en gedankt om zijn verblijf.

Gezegend zijn lichaam dat vleesch is van mij,
Gezegend zijn hart dat zich leschte aan mij,
Gezegend zijn lippen die dorstten naar mij,
Gezegend zijn ogen allebei.

Gedankt zij zijn naaktheid en zijn nood,
Gedankt ook zijn handen, arm en bloot,
Gedankt ook zijn voeten in mijne schoot,
Gedankt zij zijn eucharistische dood.

Ik draag als een appelken U in mijn hand,
Gezegend de hemel om U en het land,
De menschen, de boomen, het licht en het al,
Gezegend de dieren in hunnen stal —

Een lange weg, maar een smaller pad,
Een beekje ruischte, een molenrad;
Een lage hoeve, met witte wand,
Lag stil en puur aan de heuvelrand.

De maannacht blonk in een gevelruit,
Een jongen blies in een herdersfluit
En klaar aan de stilte sloeg, tel om tel,
Het glazen geluid van de altaarschel.

'Adeste fideles' zong krank en dof
Een stem door de blanke bloemenhof,
Een wingerd dorde aan de witte muur,
Een schaapje blaatte in de donkere schuur.

Een deur kwam open, een deur ging dicht,
En het woonhuis stond vol zonnelicht. ·
Maar daar lag een man en die ging dood,
Naast een jongen, die hem de oogen sloot ...

Maria spreidde een altaardwaal,
En las uit een oud, geel rituaal
Met een stem, als glas zoo rein,
Het schoone, smeekende kerklatijn.

Toen nam zij de Hostie in hare hand,
En gaf ze den man op zijn ledikant;
Toen sloot hij zijn oogen, toen sloot hij zijn mond,
Toen sloot hij voor eeuwig zijn oogen en mond...

Een lange weg en een smaller pad:
Een beekje ruischte, een molenrad;
Het maanlicht doofde in een gevelruit,
Een jongen blies in een herdersfluit.

Een lichtje ging door het winterland;
De maan zonk achter de heuvelrand.
En door de nanacht klonk ver en hel
Het glazen geluid van de altaarschel...

Jac. Schreurs (geb. 1893)

ADVENTS-VAART

De vogels trokken zuid-zuid-oost,
wij trokken met hen mede.
Nog stond mijn hofke schaars beroosd,
de rooskes man ik mede.

Maar als ik voor de stadspoort kwam,
de rooskes die ik medenam,
die hadden zeer geleden.
Wij keerden op ons schreden.

En in de koude najaarstuin,
die lag daar effen grauw en bruin
onder de naakte bomen,
hebt gij een doorn genomen.

De vogels trokken aldoor zuid,
ze waren ons al wijd vooruit
over de waterstromen.
Nu is de nacht gekomen.

En dichter wit valt nu de sneeuw
hoe verder wij nog moeten.
Zwaar gaat gij door de koude sneeuw
op uw gewonde voeten.

En zullen wij niet boeten? —
Er klonk een wonderlijke stem
die aldoor zong van Beteljem
waar wij nog henen moeten.

En 't licht dat door de lochten voer
over de aard van perlemoer
was lichter dan de dagen
Wat dierf ons oog nog vragen?

Draagt gij nog steeds den doornetak?
och zie hoe schoon hij openbrak
en rooskes rood ging dragen.
Nu zal het spoedig dagen.

Frank Valkenier (geb. 1907)

CULTURA VOOR DE JEUGD

VAN HET ENGELTJE MET DE GOUDEN SCHOENTJES

Bijna het hele jaar slapen de kerstengelen, de herder en de schaapjes, samen in een doos met houtwol. Die staat in een diepe kast van de sacristie. Maar, als het Kerstmis is, worden de beeldjes tevoorschijn gehauld. De vrouw van de koster wrijft ze mooi op en dan worden ze bij het kribje gezet. O, wat zijn de beelden dan blij. Ze staan in het groene mos; zachtjes knetteren de kaarsen, en het gele licht schittert in de sterretjes op hun blauwe kleed.

Geloof maar gerust, van Kerstmis dromen de engeltjes het hele jaar. Ze werden dan ook meteen wakker, toen ze de stem van de koster en zijn vrouw in de kast hoorden. Ze wreven zich de slaap uit de ogen en dachten blij: „Het is zeker weer Kerstmis geworden." En ja hoor, daar ging do donkere doos al open. Wat een licht opeens! Even knipperden de engeltjes met hun ogen.

Het begon net als ieder ander jaar. De vrouw van de koster wreef met een grote stofdoek over hun kleedje, gezicht en haren. Een beetje pijn deed het wel. Maar dat hadden ze er graag voor over. Want daarna zou het grote ogenblik komen. Dan werden ze naar de kerk gedragen en de koster schoof ze net zo lang heen en weer tot ze allemaal een mooi plekje bij het kribje hadden. Blij lagen de engeltjes te wachten. Daar nam de koster al de schaapjes en herders op om ze naar de kerk te brengen.

„Tot straks, bij het stalletje", fluisterden de engeltjes opgewonden. Ze bleven nu heel alleen op de grote tafel achter.

Dadelijk zou het hún beurt zijn.

Maar toen gebeurde er iets verschrikkelijks. De koster kwam weer in de sacristie en de engeltjes hoorden hem zeggen: „Mina, wil jij die doos nieuwe engeltjes even open maken? Ja, die daar." Stijf lagen de engeltjes van de schrik. In die grote doos, waar het papier en touw nog om zat, lagen dus nieuwe engeltjes. Ja, en terwijl de vrouw het touw van de doos begon los te maken, hoorden ze haar zeggen:" Zullen we die oude engelen dan maar weer in de kast leggen, man?"

Do koster echter nam twee van hen op: „Nu, ja, als we deze twee achteraan zetten, dan kunnen ze er nog wel bij. Maar die derde, die derde is zo ouderwets. Die moet maar in de doos blijven van het jaar. Heb jij die nieuwe engeltjes, vrouw?" Daarna gingen ze weg.

Helemaal alleen bleef het derde kerstengeltje achter in de donkere sacristie. O, o, wat had het een verdriet. Het keek naar zijn blauwe kleedje, dat nu weer helemaal schoon was. Op zijn hoofd had hij een mooi kroontje. Zijn handjes zaten er nog helemaal aan, ze waren zelfs nog nooit gelijmd. En aan zijn voeten had hij prachtige gouden schoentjes. Die schoentjes waren zijn trots. Als de kinderen vroeger bij het stalletje kwamen bidden, zeiden ze tegen elkaar: „Wat is het Jezuskindje toch lief. Maria is ook mooi, maar van die engeltjes is toch wel het engeltje met de gouden schoentjes het allermooiste."

En nu. Nu was hij te lelijk om bij de stal te staan.

Zo maar voelde hij een paar tranen langs zijn wangen rollen. Niemand mocht hij dit jaar blij maken. Het Jezuskindje zou hij niet zien en Maria niet en Jozef. O, o, wat verschrikkelijk.

Maar dan opeens veegde hij zijn tranen af. Het engeltje had een idee gekregen. Al was hij dan niet mooi genoeg meer om in de kerk bij de stal te staan, ergens in een huis zou er vast nog wel plaats voor hem zijn. Want het engeltje had gehoord, dat de mensen in hun huizen ook een stalletje hadden met een kribje. Alleen zou het niet gemakkelijk zijn, weer te vliegen. Een engeltje, dat een heel jaar in een doos heeft gelegen, is wel wat stijf in zijn vleugeltjes. Voorzichtig klom hij op de vensterbank. Hij breidde zijn vleugeltjes uit, en ja hoor, daar zweefde hij door het open raam van de sacristie naar buiten. In de straten was het verschrikkelijk druk. Bij de taartjesbakker en de slager stonden de mensen in lange rijen. Er lag dik sneeuw op de daken. Gelukkig maar dat engeltjes niets voelen van kou.

Zo kon ons engeltje tenminste vliegen tot hij ergens het raam van een huis zag openstaan. Vlug wipte hij naar binnen. Achter de plooien van een gordijn gluurde hij de kamer in. Daar stond een prachtige kerststal. Er waren een Maria, een Jozef, een os en een ezel, en ja, wel tien engelen.

„Zo is hij mooi," hoorde hij een dame zeggen. „Nu moet er niets meer aan veranderd worden."

Neen, hier kon het engeltje geen vreugde meer brengen. Hier wat het al zó mooi, en waren al zo veel engelen.

Zacht sloop hij achter het gordijn weg, en vloog weer naar buiten. In het volgende huis kon de engel geen kerststal vinden. Daar was de tafel mooi gedekt. Met wit linnen, en naast elk bord wel drie wijnglazen. In de kamer was echter niemand. Alleen in de keuken heerste een geweldige drukte. Het fornuis stond hoog te branden. En drie keukenmeisjes waren aan het roeren in beslag, aan het bakken, en aan het deeg maken.

„Deze mensen eten alleen maar lekker met Kerstmis", dacht de kerstengel.

„Hier heb ik dus ook niets meer te doen. En weer vloog hij verder. Hij durfde nu niet meer zo gauw een huis binnen te gaan. Het viel hem toch niet mee ergens een plaatsje te vinden.

Maar eindelijk, toen het al heel donker werd, zag hij een heel groot huis. Het had wel honderd ramen, en vier grote buitendeuren.

„Nu zal ik het hier nog eens proberen," dacht de engel. „En als ik in zo'n groot huis geen plaats kan vinden, wel dan kan ik beter weer naar de pastorie gaan, en in de doos met houtwol gaan liggen."

Hij kwam terecht in een grote zaal. En zoals het er dáár uitzag. Wel, dat had hij nog nooit gezien of gehoord. Aan twee kanten van de zaal stonden twee grote rijen bedjes. En in ieder van die bedjes lag een kind. Verder liepen er nog een paar vrouwen rond. Ze hadden witte kappen op en witte schorten voor. Het engeltje begreep meteen, dat het zusters waren. Want die had hij in de kerk ook wel eens gezien, als zij in de kerk met de kinderen bij het kribje kwamen bidden.

Een van de zusters was bezig bij de stal, die in het midden van de zaal op een grote tafel stond. Ze haalde de beelden van Maria en Jozef tevoorschijn en zette die neer. Maar toen riep ze de andere zuster. „Zuster Aloysia, kom eens even hier." In de hoek, bij het raam, juist waar het engeltje zat, fluisterde zij: „De kinderen hoeven het niet te horen. Maar ik heb heus geen engel meer om boven de stal te hangen. Die heeft de hond van hiernaast het vorig jaar stuk gebeten."

Bevend stond ons engeltje te luisteren. Wat zou hij hier graag blijven. Want boven het kribje is een echte ereplaats. Alle kerstengeltjes hopen daar eens te komen. Maar als die boze hond hem nu eens stukbeet! Ach, kom, daar moest hij maar niet aan denken. Het was eigenlijk heel lelijk van hem om niet dankbaar te zijn, nu hij hier voor al die zieke kinderen boven het stalletje kon hangen. Vlug nam het engeltje zijn besluit. Daarginds zag hij een doos die niet was opengemaakt. Haastig fladderde het engeltje onder de tafel door, lichtte het deksel van de doos op en kroop er in. Zo, nu maar mooi stijf gaan liggen, en afwachten wat er gebeuren ging.

Maar opeens hoorde hij een bromstem onder in de doos: „Wie ligt daar op mij? Au, dat doet pijn."

„St," zei het engeltje, „ik ben de nieuwe engel voor boven de stal."

„O," zei de stem eerbiedig, „neem me niet kwalijk. Ik ben de oude herder. U hoort eigenlijk in de doos met Maria en Jozef te liggen. Maar als U rustig wilt liggen, dan zal het wel gaan."

„Dank U," zei het engeltje heel zachtjes. Want het hoorde zuster Aloysia zeggen: „Kom laten we maar eerst de herdertjes uitpakken."

Toen ging voor de tweede maal op die kerstavond het deksel boven het engeltje open. Maar nu hoorde hij blijde stemmen.

„O, wat een prachtige engel," juichten de zusters. „Daar heeft vast O.L. Heer voor gezorgd."

Het engeltje werd nu opgebeurd en boven het kribje gehangen. Daar hing het de hele kersttijd boven de kaarsjes en het lachende Jezuskindje. En alle zieke kindertjes zeiden, dat ze nog nooit zo'n mooi engeltje met zulke prachtige gouden schoentjes gezien hadden.

PRIJSVRAAG VOOR DE JEUGD

Oplossing van de vorige keer:
Don Quijote vecht met windmolens.

Prijswinnaars: Frank Finck, Santa Cruz 314, en
Joyce Nassy, Lago Heights 740.

De prijzen, boeken, hebben ze inmiddels al ontvangen.

Nieuw raadsel, deze keer eens wat eenvoudiger, want het schijnt meestal nogal moeilijk te zijn:

Hij is klein en ver, en slechts weinigen hebben hem gezien. Maar heel enkele geleerden weten wat er in zit. Zijn enige bezigheid is draaien tot hij er bij neervalt. Maar zijn naam kent iedereen. Hoe luidt deze naam?

Oplossingen binnen een week na verschijnen van dit nummer aan P.O. Box 216, San Nicolas, met vermelding van naam, leeftijd en school.

DE REIS VAN DE DIEREN IN DE KERSTNACHT

Liedje had zich voorgenomen het geheim op te lossen. O, zo moest er tot twaalf uur in de nacht voor wakker blijven, ze moest voorzichtig door het huis sluipen met haar pantoffeltjes in de hand en Marretje's omslagdoek om haar schoudertjes, ze moest zelfs de besneeuwde hof oversteken en de zware staldeur opentrekken, maar dat geheim, vond ze, was wel een beetje angst en kou waard. Morgen zou zo tegen de oude Govert, die voor de dieren zorgde, met een wijs gezicht kunnen zeggen: „Dat geheim van jou, daar weet ik alles van. Want vannacht, vannacht ben ik opgebleven om te kijken en te luisteren." Toen zocht ze haar vaste stalplekje op, zakte in het zachte, geurige hooi en legde de omslagdoek als een deken over zich heen. Het was gekomen door Govert's verhaal over de twaalf heilige nachten tussen Kerstmis en Driekoningen. „Dan spreken de dieren als mensen," zei de oude knecht, „dan zingen de bijen en gebeuren er wonderen in de stal. Maar daar is nog nooit een mens bij geweest. De dieren zorgen wel, dat hun geheim goed bewaard blijft."

Dat vertelde Govert dus. En omdat ze die zingende en sprekende dieren toch zo graag een enkel keertje wilde zien en horen, kijk, daarom legt nu Liedje heel stilletjes onder de zware omslagdoek. Ook deed ze of ze sliep, maar haar wimpers trilden nu en dan, als ze voorzichtig in het rond gluurde. Het bleef stil in de stal. Zouden de dieren haar dan toch niet vertrouwen en wachten tot de volgende nacht om te zingen en te spreken? Och, dan werd het geheim niet opgelost, dan zou ze... Een helder geluidje, het gerinkel van een ketting, schrikte haar op. Ha, de dieren ontwaakten en bewogen zich nu; nu ging het er om, zo stil te liggen in het hooi, dat ze haar vergaten. Daar murmelden de koeien, nog half in slaap, het schaap tikte met zijn poot tegen een zijwand van zijn hok, en hoog op de balken werd het ook al onrustig bij de duiven. Maar het wakkerst was Peter, het ezeltje. „Ia", riep het met een verbaasde stem: „Ia, i-a, i-a!"

Je zult begrijpen, dat hierna alle dieren ontwaakten. Ineens dook Tamorlai, de ekster, te voorschijn, gejaagd en verbazend gewichtig. Hij speelde zo'n beetje voor ceremoniemeester en wipte daarom van het ene hok naar het andere, liet zich vallen tussen de hoenders, die verschrikt uiteen stoven, pikte het varken in zijn snuit, tot het knorde, klopte bedrijving op de bijenkorven. Liedje had graag geschaterd om die opgewonden ekster, maar ze voelde nu zo duidelijk, dat ze op het punt stond iets te ontdekken van het geheim, dat ze zelfs haar oogleden niet durfde bewegen.

En toen ineens gebeurde het. De felle commandostem van de haan kraaide: „Nu, nu, nu!"; dat was nog eens een duidelijk teken! Alle geschuifel, gemurmel en geklop verstomde, en daar zette het wonderlijkste gezang in, dat ooit een mensenkind zich kan voorstellen. De bijen, zwevend in een dichte wolk boven de korven, gonsden met hoge zoemgeluidjes: „Wie... wie... wie... wee-eet! Hie... hie... hie... gee-eet! Vreed... op... eerd!" „Kindetje geboren! Kindje geboren!" riep opgewonden de haan, waarop alle hoenders het grote nieuws bevestigden: „Ja, ja, ja, kindje geboren, ja, ja, ja!"

De duiven wilden er meer van weten. „Wae-waar, wae-waar, wae-waar?" vroegen ze.

„In Bè-tlem! In Bè-tlem!" wist het schaap dadelijk.

„Ja, oeja, ja oeja", verzekerden het ezeltje, de koeien en de paarden.

„Vreed op eerd", zoemden de bijen nog eens. En alle dieren zochten een mooie toon voor het slotwoord: „Amen."

De dieren herhaalden hun lied nog een paar keren, en vooral op de slotnoot werd lang geoefend.

„Die klinkt het laatst, die vergeten ze niet gauw", zei Tamorlai plagend. De ekster sprak met een scherpe, wat krassende stem, maar hij hield van grapjes, waarom hij dan zelf het langst en het hardst schaterde. Toen de haan eindelijk de slotnoot had goedgekeurd, riep Tamorlai spottend: „Heb je ook naar je zelf geluisterd?" De haan zette al zijn halsveren recht op, maar de koe Bertha voorkwam door vriendelijke woorden, dat de twee aan het ruziemaken sloegen. „Oe-vreed op eerd", herinnerde ze met zachte, ernstige stem.

„Zullen we dan maar gaan?" vroeg de ekster snel. Als hij niet mocht plagen dan wilde hij tenminste voor ceremoniemeester spelen. „Staat ieder gereed? De twee paarden, die 's zomers de hooiwagens trekken, moeten de staldeuren openduwen. In de hof wordt niet gesproken. Eerst op de landweg buiten de poort zullen we ons kerstlied nog eens oefenen." De zware vrachtpaarden duwden de deuren open en ordelijk trok het dierenvolk achter die twee ruige reuzen door de hof, zwijgend, zoals was bevolen.. Maar op de landweg begonnen ze hun lied weer te zingen, en vonden het heel niet jammer, dat ze er maar een bezaten.

Zodra de laatste tochtgenoot, een oude kalkoen met paarse lellen, de stal had verlaten, sprong Liedje rechtop en keek om zich heen. De hokken waren leeg. de deuren stonden wijd open. „Ik wil weten, waar ze heen gaan", zei ze beslist en stapte uit het bed van hooi. Haastig rukte ze de zwarte doek rond haar schoudertjes en liep op een holletje naar de poort van de hof. De oude kalkoen trippelde juist het pad op naar de landweg, de andere dieren vormden daar al een kleine optocht onder leiding van de opgewonden Tamorlai en de haan met de harde stem.

Waarheen gingen ze toch? Liedje zou dàt deel van het geheim niet ontdekken. In de poort stond hoffelijk doch vastbesloten Kas de hofhond.

„Kleine meesteres, ik mag U niet doorlaten," zei hij onverzettelijk. „U kunt op twee pantoffeltjes niet zo'n verre reis maken. En die omslagdoek beschermt U ook niet tegen de kou van de nacht. De oude meester zou mij nooit vergeven, als ik U liet vertrekken."

Verdrietig keek Liedje naar de optocht van de zingende dieren. Van alle boerderijen langs de weg trokken de bewoners van stallen en schuren mee, het lied zingend van Vreed' op eerd en het kindgje dat in Bê-tlem was geboren. Zilveren sneeuw vloog rond, omdat vogels langs de takken der iepen streken; die glinsterende wolk hing nog tussen de bomen en boven de weg, toen de zingende stoet al uit het gezicht was verdwenen. „Zeg dan tenminste waar ze heen gaan, Kas. Ik zal er niet over praten... heus niet".

„Kleine meesteres," zei de hofhond, en nog steeds keek hij Liedje niet aan, „dit is het geheim van de twaalf heilige nachten. Onze Lieve Heer geeft ons dan de stemmen van mensen en hoe kunnen wij die beter gebruiken dan om te zingen over de geboorte van Zijn eigen Zoon?"

„Zij zoeken het Kindje!" riep Liedje triomfantelijk. „Nu weet ik jullie geheim, Kas! Ze gaan op reis om het Kindje te aanbidden! Net als de herders en de koningen en..." Maar Kas stond niet meer naast haar in de poort. Pijlsnel schoot hij voort over de landweg en verdween in de wolk van glinsterende stuifsneeuw. „Ik zal wachten tot jullie terugkomen," riep ze hem na. „Dan zal ik vragen, of je het Kindje gevonden hebt." Langzaam liep ze naar de stal terug en sloot de deuren. Het bed van hooi, waarin ze weer een plaatsje zocht, was zacht en warm, de omslagdoek beschutte haar als een deken. O, ze lag daar minstens zo heerlijk als in haar eigen ledikantje, en als het niet was, dat ze de thuiskomst der dieren woú zien, dan... dan... dan zou ze...

Liedje ontwaakte, toen oude Govert haar uit het hooi tilde en wilde dragen naar de overzijde van de hof. „Nee, nee!" riep ze verschrikt, „ik moet nog blijven, ik moet zien hoe ze thuiskomen, ik wil vragen of ze gezongen hebben voor het kindje."

„Liedje, je droomt nog, lachte de stalknecht. „Hoe ben je hier toch gekomen, m'n kind? Vader en moeder zoeken je overal! Wie moeten thuiskomen, en voor welk kindje hebben ze dan gezongen?"

Verward keek ze om zich heen. Daar stonden de dieren, onbeweeglijk en zwijgend, maar — o, ze zag het aan hun ogen! — ook waakzaam en scherp. Nu kon ze aan Govert vertellen over het Kerstlied der dieren en, hoe ze uittrokken om het kindje te gaan aanbidden. Maar dat was immers hún geheim, het kosthare geheim van de twaalf heilige nachten. Nee, ze zou het niet verraden, ze zou tonen, dat ze hun vertrouwen waard was. „Ik weet niet," zei ze zacht. „Ik heb zeker gedroomd, Goof."

Advent

Zoo stil, zoo stil — nu kan het sneeuwen
op d'aarde, die, tot slaap bereid,
vergat de heugenis van eeuwen
en niets verwekt in dezen tijd.

Waar zijn uw eerzucht, angst en droomen,
de liefde en haar ijdelheid?
Zaagt gij wel ooit een winter komen,
in doffer deemstering verbeid?

Verwacht niet meer! — gij moet het dulden,
dat alles naar den bodem buigt.
Het bloed, dat eens de harten vulde,
heeft niet de zielsdrift overtuigd.

Verwacht een kind — en die zal stralen
aan Jesse, aan zijn stam en stok.
Wanneer de witte sneeuw wil dalen
legt hij ze voor u, vlok na vlok.

Do weg, de waarheid en het leven
zijn van dien sneeuwval geplaveid.
Geen mens kan minder aan hem geven
dan honger naar zijn eeuwigheid.

Jan Engelman (geb. 1900)

BRIEF UIT ENGELAND

TIEN JAAR KUNSTRAAD

Kort geleden is het elfde jaarverslag van de „Arts Council of Great Britain" uitgekomen, waarin een overzicht wordt gegeven van de eerste tien jaren werk van deze kunstraad. Vergeleken met de situatie vóór de oorlog is de staat van zaken in de Britse kunstwereld wel heel veel gewijzigd en enige organisatie was ook wel gewenst in de ongeordende doch groeizame kunst-atmosfeer van de jaren '30 — de „thumping thirties" zoals ze wel eens worden genoemd. Op de „twinkling twenties" — de jaren '20 na de eerste wereldoorlog, die een zo enorme verandering teweegbracht in het sociale leven in de schaduw van de communistische revolutie in Rusland, de gelijkwaardigheid van de vrouw, en de zorgeloze erfenis van de oorlogsjaren in de vorm van jazz, cocktails en vroegrijpe bakvissen („flappers") — volgde een wel zeer verschillende decade. „Thumping" worden deze jaren '30 in Engeland genoemd, omdat zoveel erin „kolossaal" was: de vooruitgang van de techniek, de wereldcrisis, de lotgevallen van de Volkenbond, Hitler in Duitsland, de toeneming van het aantal ontwikkelden bij de lagere standen van de bevolking als gevolg van radio en massa-oplagen van populaire kranten... „kolossaal" was, helaas, ook de werkloosheid... Maar „thunmping" was zonder twijfel de enorm toenemende belangstelling voor kunst in die jaren '30. Wat muziek en toneel betreft is dat gemakkelijk te verklaren door de radio, die in alle — ook de armste — woningen doordrong, waar men tevoren op zijn hoogst een piano of een gramofoon had kunnen hebben, en nu vrijwel elk uur de prachtigste muziek van de grootste kunstenaars en de beste orksten kon horen, en naar „hoorspelen" kon luisteren. Als gevolg van deze „kolossale" toeneming van door de radio gekweekte muziekliefhebbers kwamen er permanente en semi-permanente orkesten, waar vroeger alleen militaire bands in het park speelden en met kunst en vliegwerk een amateursgroep twee concerten per jaar gaf. In Londen kwam er een „volksopera", Sadlers Wells, naast de grote opera Covent Garden. In de provinciale theaters gingen reizende opera-gezelschappen optreden en die eigenaardige Britse instelling „repertory"-toneel breidde zich uit. Fijnproevers moedigden de balletkunst aan. Kortom, op hoog en laag, en vergeleken met vroeger „massaal" niveau nam de belangstelling voor serieuze kunst toe evenredig aan de algemene intellectuele ontwikkeling.

Tientallen organisaties groeiden uit deze vloed van cultuurbesef op. Er kwamen stichtingen ter bevordering van beoefening van muziek en toneel door amateurs, centrale organisaties voor beroepstoneel, muziekscholen en -verenigingen, clubs voor volksdansen en volkszang, volksuniversiteiten en wat niet al. De tweede wereldoorlog dreigde aan deze massale, nationale activiteit een radicaal einde te maken. De voorgeschreven verduistering hield de mensen thuis; wegens gevaar van luchtbombardementen werden alle vermakelijkheden en plaatsen waar zich publiek verenigde, gesloten; de verspreiding van industrieën om minder trefkans op te leveren had hele volksverhuizingen ten gevolge. Er werd een Committee for the Encouragement of Music and the Arts (CEMA) opgericht om de cultuur niet ten onder te laten gaan onder de oorlogsomstandigheden. Deze bracht de cultuur naar de plaatsen waar de mensen waren, in plaats van dat, zoals vroeger, de mensen moesten komen naar de plaatsen waar de kunstenaars optraden. CEMA organiseerde reizende tentoonstellingen van kunstvoorwerpen uit de musea, tournées van solisten, orkesten en toneelgroepen, balletten en voordrachten in gymnastieklokalen. Het bleek dat de toenemende behoefte aan kunst die in de jaren '30 tot uiting was gekomen, niet van voorbijgaande aard was. Integendeel, de honger naar cultuur nam onder de oorlogsomstandigheden nog veel meer toe. Het was duidelijk dat het werk van CEMA na de oorlog voortgezet moest worden. Zo is dan ook tien jaar geleden de Arts Council opgericht.

De kunstraad is een eigenaardige organisatie. Het Verenigd Koninkrijk heeft nooit een regeringsdepartement voor kunsten en wetenschappen gekend. Altijd is het initiatief aan particuliere organisaties overgelaten. De kunstraad is dan ook geen regeringsinstelling. Hij wordt gevormd door 16 voortdurend wisselende deskundigen op allerlei cultureel gebied, die over aanvragen voor subsidies of vrijstelling van vermakelijkheidsbelasting moeten beslissen, maar die ook initiatief kunnen aanmoedigen door prijzen uit te loven, of nieuwe ondernemingen, zoals het opvoeren van onbekende opera's, kunnen bevorderen. De kunstraad oordeelt kritisch over voorgestelde plannen en met subsidies bereikte resultaten en brengt tenslotte advies uit aan de regering wat betreft het totaal van de nodige subsidie. De regeringssubsidie vormt de voornaamste bron van het totaal aan gelden dat de kunstraad ter beschikking staat. Het totaal is ongeveer £ 1.000.000 per jaar. CEMA begon met £ 25.000; de kunstraad met £ 100.000. In tien jaar tijd is de subsidie vertienvoudigd, maar er is nog steeds lang niet genoeg. De kunstraad koestert wel niet de hoop dat de subsidie in de volgende tien jaar vertienvoudigd zal worden, maar hij is wel van mening dat er twee of drie miljoen beschikbaar behoort te zijn. Hij wijst er b.v. op dat de regering elk jaar £ 13.000.000 uitgeeft aan de openbare leesbibliotheken. De uitgaven voor de middelen van onderwijs bedragen bijna £ 500.000.000 per jaar! Eén miljoen subsidie voor de kunstraad kan in vergelijking daarmee niet veel worden genoemd.

De taak van de kunstraad is weer een geheel andere dan

die CEMA had. CEMA beschikte in die oorlogsjaren over „captive" publiek, d.w.z. het publiek in de schuilkelders en in de fabriekscantines „kon niet weg". Het had ook geen keuze: het moest aanvaarden wat het werd voorgezet. Nu is de toestand volkomen anders: het publiek moet naar de schouwburgen komen, het kan wegblijven, het kan zijn voorkeur uiten door naar een andere schouwburg toe te gaan, of naar een andere vermakelijkheid. Slechts voor een deel kan de kunstraad dus nog het programma van de CEMA volgen. Eén belangrijk ding is niet veranderd. Dat is de verantwoordelijkheid voor reizende tentoonstellingen. Uiteraard zijn musea „statisch", d.w.z. zij hebben geen taak haar kunstvoorwerpen „naar het publiek" te brengen: het publiek moet naar de musea toekomen. De kunstraad is het aangewezen orgaan om te zorgen voor tentoonstellingen op plaatsen waar het publiek te ver af woont om al die kunstschatten in de verspreide grote steden te zien. Zo zorgt de kunstraad dus voor reizende tentoonstellingen, waartoe kunstschatten uit verschillende musea worden geleend. In de tien jaren van activiteit van de kunstraad zijn er 1.000 van die reizende tentoonstellingen geweest, die door ongeveer 8.000.000 mensen zijn bezocht.

Wat toneel aangaat, ontvangen ongeveer 25 van de 100 provinciele schouwburgen in het land een subsidie. Een van de voornaamste schouwburgen, de Old Vic in Londen, is daardoor b.v. in de gelegenheid gesteld een vijf-jaar-programma uit te voeren ter vertoning van alle stukken van Shakespeare. De steun aan opera, ballet en orkesten geschiedt begrijpelijkerwijs ook vrijwel geheel in de vorm van subsidies. Dichtkunst en literatuur in het algemeen worden aangemoedigd door prijzen voor schrijvers en subsidies voor stedelijke Festivals indien bij die Festivals aandacht worden besteed aan litteratuur.

Aan kritiek ontbreekt het niet, en de critici vergeten vaak dat de kunstraad zelf ook vaak genoeg het ene wel zou willen doen en het andere niet laten. . . als er maar genoeg geld was. Veel strijdvragen zijn ook niet gemakkelijk te beslissen. Het publiek in de provincie acht het niet nodig dat de kunstraad subsidies geeft aan gezelschappen in de grote steden „want het publiek daar heeft toch al grote keuze in vermakelijkheden, terwijl wij in de provincie tekort komen". Het antwoord dat deze stedelijke gezelschappen onder auspiciën van de kunstraad provinciale tournées maken, wordt niet bevredigend geacht. Een andere klacht is, dat de kunstraad vrijwel alleen beroepskunstenaars subsidieert en geen amateurs. Het argument van deze critici is natuurlijk dat de kunstraad juist cultuur bij het publiek zelf behoort aan te moedigen door kunst door amateurs te steunen, in plaats van dat betalend publiek in staat gesteld wordt gesubsidieerde vertoningen door beroepskunstenaars gade te slaan. „Wie van kunst een beroep maakt, moet ook maar zo goed zijn dat hij er zonder subsidie van kan bestaan", wordt gezegd. Zo kan men nog lang door gaan met voorbeelden geven van kritiek welke de kunstraad zo nu en dan leng niet aangenaam zal zijn. Maar men mag tegelijk wel aannemen dat deze deskundigen, die zonder vergoeding, en vaak zonder dank te ondervinden, hun moeilijke doch schone taak zo goed mogelijk trachten uit te voeren, in kritiek ook een element zien van de brandende belangstelling voor cultuur bij het publiek. Dat is een verblijdende ontwikkeling in de laatste kwarteeuw, welke ondanks het bijkomend aspect van verscherpto kritische zin bevredigend moet heten.

C. J. van Sluys

DE WIJKGEDACHTE

Gemeenschapsvorming in enkele grote Nederlandse steden

De ontwikkeling van de grote steden leidt tot allerlei minder gewenste verschijnselen. In de grote stad gaat het individu verloren in de massa, de mens is een van de velen en het is nu eenmaal een bekend verschijnsel dat het individu in de groep aan verantwoordelijkheidsgevoel verliest. Men kan zich achter de grote groep verbergen, men wordt een van de vele namelozen en het wordt moeilijk, omdat allen hetzelfde doen, de „schuldige" aan te wijzen. Deze phenomenen kan men in verkleinde vorm in zijn directe omgeving bespeuren. Het publiek op een sportveld is een goed voorbeeld. Men ziet hier vaak mensen zich op een manier gedragen, die zij zelf, wanneer zij alleen op het veld waren, belachelijk en soms beschamend zouden vinden. Maar in de groep verliest de mens aan zelfcritiek, „iedereen gedraagt zich immers zo, waarom ik dan niet", wordt het excuus. Nog duidelijker wordt dit, wanneer men het publiekelijk gedrag bij relletjes en opstootjes bestudeert.

Al deze verschijselen ziet men in de grote stad, in een andere vorm. Vooral bij het ontstaan van deze agglomeraties komen alle moeilijkheden sterk tot uiting. In de meeste gevallen wordt een stad gevormd, door plattelandsbewoners, die hun bestaansbasis hebben zien ondermijnen en die een betere toekomst in de industrie menen te kunnen vinden. Deze was dan in de regel bij de grote bevolkingscentra geplaatst, omdat men daar de goedkope arbeidskrachten in grote getale vond. Velen werden ook aangetrokken door de vele voordelen, die de grote stad bood, zoals gas, electriciteit, waterleiding, betere medische verzorging en niet te vergeten, het grotere vermaak.

Deze plattelanders kwamen vaak uit de geborgenheid van de kleine dorpsgemeenschap, met een eigen systeem van waarden, met eigen normen, waarin men zich thuis voelde, omdat er een onderlinge band met de dorpsgenoten bestond. Men kon op elkaars hulp rekenen bij ziekte of financiële nood. De gebeurtenissen in het ene gezin, waren ook van belang voor alle anderen. Men kende elkaar goed en en sprak ook over elkaar, want zo'n dorpsgemeenschap moet men ook niet al te idyllisch zien, er werd behoorlijk geroddeld en er waren vaak conflicten; meestal werden deze in de dorpsgemeenschap zelf tot een oplossing gebracht en zelden kwam het zo ver, dat een gedeelte van de bevolking wegtrok. In deze gemeenschap, waar dus het persoonlijk contact zeer belangrijk was, werd een voortdurende controle van de groep over de gedragingen van de enkeling uitgeoefend, maar anderzijds werd dit door het groepslid niet als een onvrijheid gevoeld. Hij wist waaraan hij zich te houden had, de groepsnormen, vastliggend in de godsdienst en de moraal, waren simpel en eenvoudig en een oppositiehouding werd niet toegestaan. Trouwens men belde daar zeer moeilijk toe over, omdat het contact met buitenstaanders gering was en men dus ook niet gemakkelijk op nieuwe ideeën kwam.

De mens, die uit deze vertrouwde kleine omgeving werd weggetrokken door de moeilijke omstandigheden, waarin de landbouw in de vorige eeuw kwam te verkeren, of door de zuigkracht die de grote stad om andere redenen op hun uitoefende, en die in de grote stad terecht kwam, maakte een enorme overgang door. De grote stad was in vele opzichten het tegenovergestelde van het dorp. Een groot aantal inwoners, die men nimmer meer alle persoonlijk kan kennen. Zeer uiteenlopende godsdienstige- en levensopvattingen, met daaruit voortvloeiende een zeer grote diversiteit van normen en gewoonten, die vaak zelfs tegenstrijding zijn. De controle op het individu is een zuiver uiterlijke, in de regel gehandhaafd door een politieapparaat, maar niet meer door de gemeenschap zelf. Het oude levensritme, gebonden aan de seizoenen en de cyclus van nacht en dag, werd in de stad doorbroken. De fabriek stoort zich niet aan deze natuurlijke verschijnselen, kunstlicht maakt het werken in donker ook mogelijk.

De gevolgen voor de emigrant van het platteland, waren meestal, dat hij zijn oude waarden, zijn oude levensopvatting verloor, maar er in de grote stad ook geen nieuwe voor terug ontving. De situatie was te verward, bij miste ook de gave des onderscheids en liep dikwijls in de vallen, die ronselaars en handige oplichters voor hem openzetten, door hem de schoonste beloften te doen, als hij in dat en dat bedrijf kwam werken, of in het een of ander fonds iets stortte, of zich bij een bepaalde partij aansloot.

Daarbij kwam, dat de materiële omstandigheden in de grote steden voor de arbeidende klasse, meestal allererbarmelijkst waren. Lage lonen, herhaaldelijke grote werkloosheid, slechte arbeidsomstandigheden en zeer slechte woningtoestanden waren normaal. In deze laatste kwam en komt slechts zeer langzaam verbetering. De woningen, die aan 't einde van de 19de en 't begin van de 20ste eeuw werden gebouwd en die de treffende naam „huurkazernes" verkregen, boden een troosteloos beeld. Smakeloos en grauw werd straat na straat aangebouwd, zo ontstonden de eentonige en beklemmende arbeiderswijken, waarin het licht en de frisse lucht moeilijk konden doordringen. Deze huizen, waarvan de meeste nu nog steeds staan en tengevolge van de woningnood nog zeer druk bewoond zijn ook, misten practisch ieder comfort. Tengevolge daarvan heeft nu nog altijd 50% van de woningen in Amsterdam geen badkamer of douchecel.

Maar zo zou het niet blijven. Men ging inzien, dat de woning meer betekende dan een simpele ruimte om in te

eten en te slapen. De woning is een belangrijke factor in het gezinsleven en bepaalt mede „het milieu". Het kind ontvangt in de woning een groot deel van de opvoeding en hoo belangrijk het ouderlijk huis is blijkt wel uit de herinneringen, die bijna iedereen er op latere leeftijd nog aan heeft. Niet alleen, dat men meer aandacht aan het comfort, dat het huis moest bieden, ging besteden en dat er tal van voorschriften kwamen, die aangaven hoeveel kubieke meter een slaapkamer moest zijn en hoeveel vierkante meter venster er op een bepaalde ruimte moesten zijn, maar men ging ook meer betekenis hechten aan de ligging van do woningen; zij moesten liefst op het zuiden komen, maar in ieder geval zo, dat licht en lucht aan alle kanten naar binnen kunnen. Zo kwam men tot de ruimtelijke opbouw van een stad. Als de hierbovengenoemde factoren nu de enige waren, waar men mee in aanraking kwam, dan was de zaak vrij eenvoudig. Zo is dat echter niet, want de materiële omstandigheden zijn maar een kant van de zaak.

Men wilde alras ook iets doen aan de ontworteling, de losgeslagenheid van vele stedelingen en men meende, de oplossing te moeten zoeken in het opbouwen van nieuwe gemeenschappen, vergelijkbaar in vele opzichten met die van het dorp. Men wilde aan het gemeenschapsleven nieuwe vorm geven in de wijk, een bepaald gedeelte van de stad, met een eigen karakter, dat ietwat geisoleerd is van de andere gedeelten. Men tracht de inwoners van de wijk het gevoel te geven, tot die wijk te „behoren", hen er daadwerkelijk deel van uit te laten maken, door allerlei gemeenschappelijk activiteiten voor hen te bedenken.

Om de wijk een eigen karakter te geven en om deze wijkgedachte zo goed mogelijk tot zijn recht te laten komen, zal men reeds voor dat deze gebouwd is, zich af moeten vragen, hoe deze het beste opgetrokken en ingedeeld kan worden, waar de wijk het best kan liggen en welke mensen er in zullen gaan wonen. De meeste steden in Nederland hebben tegenwoordig op hun bureaux een socioloog of sociograaf aangesteld, die zich met problemen van deze aard bezig houdt. Hij heeft een nauw contact met het bureau stadsplanning, dat dus de nieuwe wijken in kaart brengt en eventueel maquettes maakt, zodat een duidelijk overzicht wordt verkregen. In het centrum van de wijk komt dan meestal het wijkgebouw, waar de gezelligheidsverenigingen en eventuele cursussen een ruimte vinden. Ook vinden we daar het postkantoor en de dienstverlenende bedrijven. In de naaste omgeving van het centrum staat dan de kerk en eventueel de school. Dit is uiteraard maar een voor-

beeld, veel in de opbouw is afhankelijk van de plaatselijke omstandigheden. De hoofdzaak is, dat er een zekere ordening is verkregen, waar men vroeger de zaak maar „lukraak" liet verlopen, met alle gevolgen van dien. Zeer nadrukkelijk wordt dus rekening gehouden met de opbouw van een mileu, waarin de volwassenen weer een plaats vinden en waarin het kind onder betere omstandigheden opgroeit. Sportvelden vindt men in de naaste omgeving, waarop de scholen kunnen oefenen, en de sportclubs uit de wijk op de vrije dagen en avonden kunnen spelen.

Voor de vrouwen zijn er huishoudverenigingen, kleutercursussen en dergelijke, waarbij het persoonlijk contact weer gelegd wordt en de vereenzaming, die juist in de grote stad afschuwwekkende vormen aan kan nemen, verdwijnt. De wijkverenigingen staan onder bestuur van de wijkbewoners zelf, en nemen dus tal van functies, die vroeger ongeorganiseerd door de dorpsgemeenschap werden gedragen, over.

Het is duidelijk, dat men om deze wijkgedachte tot leven te brengen niet daarvoor nieuwe wijken hoeft te bouwen, ook in de oude probeert men haar, en hier en daar inderdaad met succes. De omstandigheden werken hier lang niet altijd mee, temeer daar men in deze wijken te maken krijgt met mensen, die er al zeer lang wonen en dan zijn er allerlei weerstanden tegen het omgaan met bepaalde andere wijkbewoners te overwinnen. In de pasgebouwde wijk is iedereen „nieuw", daar is men gemakkelijker voor een zekere samenwerking te vinden. En zo zijn er meer problemen.

Zeker is echter, dat er door de activering van de wijkdachte in het bestaan van velen een grote verbetering kan worden aangebracht, doordat men een grotere levensvreugde verkrijgt.

W. Langeveld.

BRIEF UIT LONDEN

CULTURELE WINST EN ZAKELIJK VERLIES

Het vorig jaar is in het Verenigd Koninkrijk weer voor £ 2 miljoen meer aan boeken verkocht dan in 1955. Er is voor £ 48 miljoen omgezet. Men zou zo zeggen dat een bedrijf dat per jaar 500 miljoen gulden oplevert en een voortdurend stijgende lijn vertoont, reden geeft tot verheugenis, vooral bij de leiders van het fundament van het geheel: de uitgevers. Zonderling genoeg is dat niet het geval. De onweerlegbare statistiek toont het aan: bij tientallen hebben grote en kleine, bekende en onbekende uitgeversfirma's sinds de oorlog de ongelijke strijd met het kasboek moeten opgeven. Sommige zijn helemaal opgehouden, andere hebben zich aangesloten bij krachtiger concurrenten.

Nu is het uitgeversbedrijf in Engeland klaarblijkelijk altijd een riskante zaak geweest: in de tien jaren vóór de oorlog hebben ook al 25 of meer bekende uitgevers het bijltje erbij neer moeten leggen. Het feit dat thans meer dan viermaal aan waarde in boeken wordt omgezet, of, om het anders uit te drukken, dat het publiek — gerekend met een gemiddelde verdubbeling van de prijs van boeken — meer dan tweemaal zoveel boeken koopt als vroeger, maakt klaarblijkelijk geen voldoende verschil. Het orgaan van de Britse boekhandel „The Bookseller" heeft dan ook van een „crisis" gesproken ondanks de gunstige balans van 1956. Maar omdat de boekhandel elk jaar weer zorgelijk het hoofd schudt en over een „crisis" mompelt, verliest dat woord aan overtuigende kracht.

Intussen heeft zich wel een nieuw en nog niet vertoond verschijnsel voorgedaan: „De City", d.w.z. handelsfirma's zijn hier en daar belangstelling gaan vertonen voor het uitgeversbedrijf. Natuurlijk, zal men zeggen een bedrijf dat een voortdurend stijgende lijn vertoont, waar per jaar 500 miljoen gulden in omgaat, en waar vrijwel elk jaar 20 miljoen gulden meer omzet hij komt, trekt begrijpelijkerwijs de aandacht van zakenlieden. Hierdoor is echter tevens de kans ontstaan („het gevaar" noemt men het in culturele kringen) dat zich zakelijke invloeden zullen gaan doen gelden op het cultureel gebied van de uitgeverij. Het is om die reden dat het verstoorde evenwicht tussen cultuur en kassa in de uitgeverij, dat geen tekenen van herstel laat zien, een nauwere bestudering waard is.

Men moet met cijfers in de Britse uitgeverswereld zeer voorzichtig zijn, omdat het zulk een buitengewoon ingewikkeld bedrijf is. Er zijn 360 uitgeverijen (ongeveer 90% publicerende van alle hoeken die in het Verenigd Koninkrijk verschijnen; de Landsdrukkerij, die „de grootste uitgever van alle" is niet meetellend) lid van de Vereniging van Uitgevers, maar slechts ongeveer 100 van deze leden zijn „algemene" uitgevers, d.w.z. uitgevers die romans, reisbeschrijvingen, enz. publiceren. De anderen zijn uitgevers van gespecialiseerde boeken, zoals schoolboeken, studiewerken, enz. die „vaste afnemers" hebben. De „algemene" uitgevers moeten maar hopen dat zij voor hun produkten afnemers vinden, en dat maakt begrijpelijkerwijs een enorm verschil. Ook is het van gewicht te weten dat van de hele omzet in de boekhandel een kwart bestaat uit „herdrukken", zowel tweede en volgende edities van romans, „nieuwe" uitgaven van populair gebleken boeken in zakformaat-edities met papieren kaft, herdrukken van schoolboeken, enz. enz. Tenslotte moeten uitgevers ook rekening houden met de export van Britse boeken. Niet minder dan een derde deel van de boeken die van de Britse persen ko-

men, wordt naar het buitenland verkocht. Deze drie factoren alleen al — en er zijn er nog meer — maken al direct duidelijk dat het geen eenvoudige zaak is te spreken over een „gemiddelde, gewone, algemene" uitgeverij die „gangbare lectuur" op de binnenlandse markt brengt door middel, uiteraard, van de boekwinkels.

De grootste moeilijkheid voor de meeste uitgevers is, dat de prijs van boeken te laag is. Sinds de oorlog is de prijs van papier vervijfvoudigd, de prijs van zetten en binden verdrievoudigd. De prijs van het eindprodukt is in het algemeen slechts verdubbeld. Op dit laatste zijn, tussen haakjes, al dadelijk belangrijke uitzonderingen. De beroemde „Penguin"-boekjes b.v. kosten, toen zij kort voor de oorlog voor het eerst verschenen, zes pence, dus een kwartje. Tegenwoordig kosten zij fl. 1.25 of fl. 1.75 (2sh, 6d of 3sh. 6d). Een gevolg daarvan is, dat de uitgever van de „Penguins' zijn kostenberekening kan baseren op een „eerste editie" van minimaal 50.000 exemplaren. De uitgever echter die een nieuwe roman van een onbekende schrijver wil lanceren, heeft een heel andere kostenberekening. Vóór de oorlog kon hij een „eerste editie" van zo'n boek. bij wijze van proef, in 1.000 exemplare aanbieden, en als hij die verkocht had hij geen verlies en de tweede editie-exemplaren leverden goede winst op. Hij kon immers het zetsel van de eerste editie weer gebruiken. Tegenwoordig kan een eerste editie alleen maar geen verlies opleveren als er tussen de 3 en 5.000 exemplaren verkocht worden, wat natuurlijk heel wat moeilijker is dan de verkoop van 1.000 exemplaren. Zou de uitgever de prijs van het boek lager maken, om het aantrekkelijk te maken, dan moeten er naar verhouding nog veel meer exemplaren var worden verocht.

„De buit" van 500 miljoen verdwijnt natuurlijk ook niet in de zakken van de uitgevers alleen. Commissies aan de boekhandelaren op de binnenlandse markt (33 1/3%) en in het buitenland, kosten gemiddeld 39%. De produktiekosten van het boek bedragen gemiddeld 28%, en de schrijver ontvangt gemiddeld 12%. Dat laat dus 21% over voor de uitgever, die daarvan ook nog de advertenties moet betalen. Hij kan misschien rekenen op 15%, dus dat zou voor de gezamenlijke uitgevers 75 miljoen gulden zijn. Al moet dit dus verdeeld worden over die 360 en meer uitgevers, groot en klein, in het land, het is toch nog steeds een aantrekkelijk bedrag, en het is geen wonder dat zakenlieden uit de City er belangstellende ogen op hebben geslagen. Het is ook wel duidelijk dat succesrijke uitgevers een heel wat groter aandeel van de buit in aanspraak nemen dan anderen, en men kan zelfs met een oppervlakkige berekening aantonen dat nog meer uitgevers, die niet zo gelukkig zijn geweest, niet aan trek komen en naar een secuurder bron

van inkomen moeten omzien. Zoals gezegd, doen sommigen van hen dat door een fusie aan te gaan met een concurrent.

Deze fusie van uitgevers, die meer en meer de goede oplossing blijkt te zijn, bewijst dat het probleem althans voor een belangrijk deel een van verbreding van de kapitaalbasis is. (Dat is dus ook de weg waarlangs de zakenlieden uit de City dit voor hen totnogtoe totaal onbekend terrein van het boekbedrijf betreden.) Uitgevers moeten, als gevolg van hogere onkosten, de grotere moeite en de langere tijd die het kost voordat de eerste edities van de hand zijn gegaan en met de winst van volgende edities begonnen kan worden, langer wachten, en zij kunnen intussen natuurlijk niet stilzitten, maar moeten boeken blijven publiceeren, wat opnieuw investering van kapitaal betekent.

Er zijn reeds allerlei middelen waardoor het tempo van het afzetten van eerste edities wordt versneld. Een zeer belangrijke steun geven b.v. de leesbibliotheken. Hoeveel particuliere leesbibliotheken er in het land zijn, is niet na te gaan.

Er zijn er echter heel grote bij, b.v. een van de kioskfirma Smith, die het voordeel biedt dat men boeken kan lenen en teruggeven op alle stationskiosken in het land. Wel is bekend hoeveel openbare leesbibliotheken er zijn. Dat zijn er meer dan 30.000, die niet minder dan 60 miljoen boeken in voorraad hebben. Deze openbare bibliotheken alleen al lenen per jaar 400 miljoen boeken uit. Als men aanneemt dat de particuliere 200 miljoen boeken per jaar uitlenen, is het totaal 600 miljoen. Er zijn misschien 30 van de 50 miljoen mensen in het land die gerekend kunnen worden min of meer geregeld boeken te lezen. Dat sluit kinderen in, want de meeste bibliotheken, en zeker alle openbare, hebben een grote selectie kinder- en jeugdboeken. Zo komt men tot een gemiddelde van 20 boeken, wat velen nog steeds niet veel noemen, maar dat heel wat bevredigender is dan de gemiddeld twee boeken per jaar welke per hoofd van de bevolking worden gekocht. Hoe dat zij, de openbare bibliotheken kopen per jaar voor ongeveer 30 miljoen gulden aan boeken, maar tegen groothandelsprijs, evenals de particuliere leesbibliotheken, die voor misschien 10 miljoen gulden kopen.

Dan zijn er nog zgn. boekenclubs, waarvan de grootste niet minder dan 150.000 leden heeft. Ook deze leveren tegen groothandelsprijs boeken naar al of niet beperkte keuze aan hun leden, die contributie betalen.

Toch maakt dit alles — zeker voor de kleinere uitgever — niet voldoende verschil wat betreft de kapitaalsom welke hij als ruggesteun nodig heeft. Vandaar de steeds toenemende concentratie van uitgeversbedrijven, waartegen in het algemeen weinig bezwaar bestaat. Men kan er als argument van betekenis eigenlijk alleen tegen aanvoeren dat met de verdwijning van elke onafhankelijke uitgever een specifieke, persoonlijke bron voor lectuur verdwijnt, want het is inderdaad zo dat elke uitgever een eigen karakter aan zijn boeken geeft. Schrijvers van bijzondere boeken of gedichten, die niet overeenkomen met wat men „gewoon" pleegt te noemen, zijn nog al eens op uitgevers aangewezen bij wie zulke oeuvres toevallig in de smaak vallen en die bereid zijn ze uit te geven: die keuze zou dan worden beperkt.

Gelukkig zijn er ook machtige uitgevers, die minder machtigen in hun bedrijf opnemen en hun volkomen vrij laten op hun eigen manier door te gaan. Dit is waarschijnlijk wel de beste oplossing van alle. Zo blijft de culturele winst behouden en kan het zakelijk verlies toch in financiële winst worden omgezet. Het maakt ook het inslaan van meer „zakelijke" zijwegen, b.v. door beginnen met allerlei nevenbedrijven, zoals een City-financier zou raden, onnodig.

C. J. van Sluys

Inhoud

TONEEL IN ENGELAND
RESULTATEN VAN EEN PRIJSVRAAG
(Slot)

Wie moeht denken, dat de boze jongelui een teneergeslagen stelletje critici zijn, heeft het ook mis: heel wat inzendingen waren humoristisch, en één ervan ook goed genoeg voor een prijs. Zeer bevreemdend is, dat er geen stuk in verzen bij de hele inzending van 2.000 manuscripten was. Nog geen vijf jaar geleden zou dat ondenkbaar zijn geweest, en nog geen tien jaar geleden, toen Christopher Fry het toneel beheerste, zou de meerderheid in verzen zijn geweest! Het proza heeft wel heel snel weer een rentree gemaakt.

Nu zal een Cassandra als commentaar geven, dat het wel heel mooi is van de „Observer" om — letterlijk — met de stukken te bewijzen, dat het toneel in Engeland niet dood, zelfs niet ziek, maar springlevend en vol nieuwe ideeën is, maar wie zal deze bekroonde werken opvoeren en waar moeten zij worden opgevoerd?

De vraag of er wel ruimte genoeg zal zijn heeft inderdaad actualiteit gekregen door een vinnige controverse over de voorgenomen sloping van de St. James schouwburg, een bekend, oud Londens theater, waarover veel te doen is geweest. Ter gelegenheid daarvan is erop gewezen, dat Londen nog steeds verreweg het grootste aantal schouwburgen in bedrijf heeft van enige hoofdstad ter wereld, nl. niet minder dan veertig. Daarop is echter terecht geantwoord, dat dit onder de moderne financiele omstandigheden niet zoveel is als oppervlakkig schijnt. Impresario's moeten, om de enorm gestegen kosten op te vangen, uit zijn op „long runs", en zo blijven de schouwburgen lang bezet. Er is in Londen een „thriller" van Agathe Christie, die binnenkort vijf jaar lang zal hebben „gedraaid". Er zijn drie of vier stukken in hun vierde jaar, en zo kan men doorgaan. Gerekend met zes avondvoorstellingen en twee matinees, wat 400 opvoeringen per jaar betekent, laten tegenwoordig dozijnen stukken het record van 1.000 voorstellingen, dat vóór de oorlog uitzondering was, ver achter zich. Dit klinkt zeer verheugend als bewijs dat veel meer mensen dan vroeger naar het toneel gaan, en dat er veel meer stukken dan vroeger financieel succes hebben. Doch het maakt de vertoning van nieuwe stukken inderdaad niet gemakkelijker.

C.J. van Sluys